

FISKÅ FÔRUM

Nr 3 - 2019

Oddlaug og Osmund Birkeland:
Best i landet på smågris

Jens Anders Bolstad:
Sparringspartner
for bøndene

Gunnar Nordbø om Fiskå-historien:
– Vi har alltid vært
ett med bøndene

Fiskå Mølle

Ingenting er umulig

De tre Brødrene Nordbø kom og overtok driften av kvernhuset på Fiskå i 1895. 60 år senere, i 1965, startet en produksjonen av kraftfôr og første året produserte en i overkant av 500 tonn. I 2019 produserer vi nærmere 250.000 tonn kraftfôr på Fiskå. Konsernet Fiskå Mølle vil på sine anlegg rundt om i landet produsere nærmere 400.000 tonn kraftfôr inneværende år.

Hva er det som er forklaring til denne utviklingen, hvordan har en klart å få til en slik utvikling langt fra både de store husdyrområdene og norske kornåkrer? Jeg tror at vi i hovedsak har to grunner som forklarer veksten. Fiskå ligger i Ryfylke og det er få naturgitte forutsetninger for at en av landets største kraftfôranlegg ligger her. Men, det finnes en slik forutsetning, anlegget ligger til sjø. I starten betød det at en hadde en effektiv logistikk av sekkevarer mot fjorder og øyer i Ryfylke. I dag gjør lokaliseringen til sjø at en har en effektiv logistikk inn av korn og protein til produksjonen, samtidig gir plasseringen en effektiv logistikk ut for ferdigvarer til Vestlandet og Nord Norge.

Den andre forklaringen jeg har til veksten er familien Nordbø. Deres engasjement for å utvikle bedriften er nok den viktigste årsaken til veksten på Fiskå. Gunnar Nordbø, som vi har en bred presentasjon av i dette nummeret av Fiskå Fórum, er

grunderen som startet kraftfôrproduksjonen og var aktivt med i driften av Fiskå Mølle i over 50 år. Uten hans engasjement, hans visjoner, hans evne til å sette seg langsiktige mål og JOBBE for å nå disse målene, hadde Fiskå Mølle aldri vært der de er i dag.

Gunnar sin sterke tro på at det var mulig å bygge opp en større aktør på driftsmiddel fra en liten bygd i Ryfylke var nærmest naiv. Det skulle ikke være mulig. Men, drivkraften til å skape noe, få til et alternativ til de øvrige leverandører og skape arbeidsplasser på Fiskå har gjort bedriften til det den er i dag. Utrykket «Intet er umulig, det umulige tar bare litt lengre tid» er etter min mening beskrivende for framveksten av Fiskå Mølle.

*Leif Kåre Gjerde
Daglig leder, Fiskå Mølle*

INNHold

**Gunnar Nordbø forteller
Fiskå-historien**

6

Gjødselmarkedet 2020

26

**Møt landets beste
smågrisprodusenter**

16

**Slik øker du
fettprosenten i melka**

28

**Sparringspartner
for bøndene**

22

**Justert Melketopp
for økt fettprosent**

34

MEDVIRKENDE

UTGITT AV
Fiskå Mølle
www.fiska.no

TRYKK
Kai Hansen Trykkeri

REDAKSJON/DESIGN
OG LAYOUT
apriil AS
www.apriil.no

FORSIDEBILDE
Jon Arne Tjelta

FOTO
Jon Arne Tjelta
Tanja Reine
Frida Irene Meyer
Fiskå Mølle

TEKST
Tonje Pedersen
Karianne Munch-Ellingsen
Stine Helleland
Armando Oropeza
Oddbjørn Lobekk
Kjell-Rune Vik
Maren Bjorland
Tanja Reine

E-FAKTURA:

Fiskå Mølle Tau tilbyr faktura per e-post, e-faktura eller som EHF.

Som Norges største private aktør har vi produksjon og leveranse over hele landet.
Du finner oss på en rekke steder:

Fiskå Mølle Balsfjord
Tlf. 922 24 319

Fiskå Mølle Trøndelag
Tlf. 73 85 90 60

Fiskå Mølle Etne
Tlf. 53 77 13 77

Fiskå Mølle Fiskå
Tlf. 51 74 33 00

Fiskå Mølle Forus
Tlf. 51 44 42 50

Løten Mølle AS
Tlf. 62 50 89 89

Fiskå Mølle Flisa
Tlf. 62 95 54 44

Skjelfoss Korn AS
Tlf. 69 92 01 50

Fiskå Mølle Moss
Tlf. 69 20 47 70

Østmøllene AS
Tlf. 69 81 49 40

NOKO AS
Tlf. 33 18 98 00

Fiskå Mølle Kristiansand
Tlf. 38 12 77 50

Lager og forhandlere

SØRLANDET

Audnedal, Konsmo
Simon Valand
Tlf 38 28 16 05

Evje
Maskinsalg AS
Tlf 37 93 00 89

Marnardal
A.G. Vigemyr AS
Tlf 38 28 82 10

Lyngdal
Traktor AS
Tlf 38 34 51 03

Hægebostad
Birkeland Handelslag
Tlf 38 34 87 55

Vennesla
Maskinsalg AS, Hægeland
Tlf 38 15 33 68

Arendal
Stoa Maskin
Tlf 37 00 53 60

Audnedal, Byremo
Byremo Landhandel
Tlf 38 28 01 93

VESTLANDET

Gloppen
Fiskå Mølle, Sandane
Tlf 977 82 547

Gaular
MM Øvrebø
Tlf 57 71 72 04

Vindafjord
Magnus Sørhus
Landhandel, Vats
Tlf 52 76 51 06

Karmøy
Hagia Karmøy
Tlf 52 84 67 88

Egersund
HE Seglem
Tlf 51 46 39 00

MIDT-NORGE

**Ytre Namdal/Brønnøy
- avdeling Måneset**
Ole Morten Fjær
Tlf 48 94 66 22
E-post fjaertransport@gmail.com

Gjemnes
Høgset Terminalen AS
Tlf 71 29 48 00

NORD-NORGE

Andøy
Lager Risøyhamn
Tlf 76 11 53 90

Vestvågøy
Lager Stamsund
Tlf 76 05 40 82

Nesna
Lager Saura
Tlf 976 66 910

Finneidfjord
Lager Finneidfjord
Tlf 901 83 472

Steigen
Ålstadøya Førsentral
Tlf 75 77 75 60

Leirfjord
Sigurd Hoff Kraftfôr
Tlf 952 02 805

Harstad
Andreas Lund
Tlf 77 07 70 56

Rødøy
Lager Vågaholmen
Tlf 75 09 89 00

NYTT LAGER I VERDAL

Vi har åpnet nytt lager i Verdal.

Ta kontakt med lageret, eller kom innom oss på havna, Hamnevegen 8, 7650 Verdal

Ta kontakt for bestilling:

Sentralbord
73 85 90 60

E-post
bestilling.midt-norge@fiska.no

agrovisjon

Kom og møt oss på Agrovisjon

Stavanger Forum, 1.-3. november

Åpningstider

Fredag kl.: 09-18 Lørdag kl.: 09-18 Søndag kl.: 09-16

Agrovisjon er en møteplass som bidrar til faglig og teknologisk oppdatering av jordbruket.

Det vil være både utstilling, konferanse og kurs. Landbruksmessa er også en sosial arena med festmiddag og bondepub.

Hilsen Fiskå Mølle

Vi leverer mer enn kraftfôr

TOTALLEVERANDØR

Få levert hjem - raskt og enkelt!

VI LEVERER:

- gjødsel
- såvarer
- plantevern
- kalk
- ensilering
- strø
- tilskuddsfôr
- melkeerstatning
- desinfeksjonsmiddel
- og mye mer

God kvalitet til konkurransedyktige priser!

ENKLARE FØRING MED TOPLICK Storfe

Dekk dyra sine behov for vitamin og mineral gjennom appetittføring med **TOPLICK Storfe**. Enklare kan det ikkje bli!

TOPLICK Storfe, 20 kg

- Til kviger og ammeku
- Allsidig samansetning
- Organisk selen og vitamin E styrker immunforsvaret og fruktbarheita

Fixo Uno

- Praktisk spannholder
- Hygienisk og fysisk sikring av bøtta
- Innvendig eller utvendig hurtigmontering

GODT GJORT ER BEDRE ENN
GODT SAGT

FOR BESTILLING:
Tlf: 51 74 33 00
www.fiska.no

Fiskå Mølle

Godt gjort er bedre enn godt sagt!

Fiskå Mølle
www.fiskamolle.no

– VI HAR ALLTID VÆRT ETT MED BØNDENE

Karianne Munch-Ellingsen

Jon Arne Tjelto

Gunnar Nordbø ledet Fiskå Mølle inn i en ny tid da selskapet startet med kraftfôrproduksjon.

Da faren døde på midten av 60-tallet overtok unge Gunnar Nordbø familiebedriften på Fiskå. Selv hadde han bare hatt sju års skolegang, men den unge 20-åringen som drømte om å bli bonde hadde forretningssans. Fiskå Mølles historie startet likevel lenge før den tid.

– Her er grunnen til at det i det hele tatt kunne drives møller her på Fiskå.

Sola er på vei gjennom tåka på det lille tettstedet Fiskå i Ryfylke, en times tid unna Stavanger. Gunnar peker på Fiskå-ånå, som gir stedet konstant vanntilførsel fra Vostervannet. I gamle dager sto her sju møller, men i dag er det kun to, bygd som originale i nyere tid for å ta vare på historien som er på stedet. Her satt bøndene fra områdene rundt og malte til alle døgnets tider.

Gunnar viser vei inn i huset hvor faren hans vokste opp. Hele boligen er restaurert og fremstår i dag tilnærmet lik som den gjorde den gang da. På veggene henger gamle familiebilder og fotografier av hvordan det så ut for over hundre år siden.

– Her er bestefar, dette er far og her er meg, peker Gunnar, som altså var tredje generasjon som drev Fiskå Mølle. I dag er flere av barnebarna aktive i bedriften.

Gunnar Nordbø har litt av en historie bak seg etter at han som ung mann tok over driften av Fiskå Mølle.

Bildet viser Fiskå i starten av 1900-tallet. Fiskeskøyten som ligger ved kai ble brukt til å hente korn på øyene rundt.

Avisutklipp 18 januar 1984 da produksjonen på Fiskå Mølle ble automatisert. Fra venstre: Rasmus Nordbø, Kjell Veland, Trygve Høyland, Reidar Eie, Reidar Nordbø, Kleng Voster og daglig leder Gunnar Nordbø.

Kvernhuset er satt opp på 2000-tallet og er en tro modell av de gamle kvernhusene som stod ved Fiskå-åna på 1700-1800 tallet. På bilde ser en to kvernsteiner.

- GRUNNLAGET FOR DER VI ER I DAG

Hardt arbeid, innovative løsninger og engasjerte ansatte er blant årsakene til at Fiskå Mølle er blitt det den er i dag. For Gunnar Nordbø og familien har målet alltid vært å gjøre en god jobb og levere på best mulig måte. Godt gjort er bedre enn godt sagt, er mottoet bedriften jobber for hver dag.

– Vi har alltid vært ett med bøndene. Det er de som er grunnlaget for vår eksistens, så vi prøver å gjøre en god jobb, både når det gjelder service, kvalitet og pris. Det er nok også noe av grunnlaget for at vi har kommet dit vi er i dag, forteller han.

Selv om det “alltid” har vært mølledrift på Fiskå, startet familiehistorien på slutten av 1800-tallet med Larsinius Larsen fra øya Talgje i Ryfylke. Trolig var Larsen også en del av familien til Nordbø, siden Nordbøs bestemor også var fra det lille stedet Talgje. Før Larsinius var det bare tradisjonelle møller på Fiskå. I 1872 bygde han en ny og mer moderne mølle, og i 1877 begynte han å avvertere etter kunder.

– Han var begynnelsen på historien til Fiskå Mølle.

Selve mølla sto i første etasje der det var murvegg med høy grunnmur. Kvernene ble drevet av et overvannhjul som var hele 12 meter i tverrmål. Over grunnetasjen var det to og en halv etasje i tre.

I begynnelsen malte de mest havregryn og grynmel på mølla. Folk brukte fortsatt de gamle bekkverkene til havremelet. Etter hver starta Fiskå Mølle med kornmaling for handelsmenn i Stavanger. Det var ofte utenlandsk korn, som russisk bygg og rug.

- Vi har alltid vært ett med bøndene.

– Larsen la grunnlaget og var forut sin tid. Han bygde sikt for å sikte melet og møll med stort vannhjul i tre, enkelt og hjemmelaget, og malte mel som ble solgt i Stavanger.

Avertingen etter kunder viste seg å fungere, og folk fra Ryfylke-øyene og -fjordene reiste til Fiskå for å få malt kornet.

– Folk måtte vente på tur i opptil 14 dager, og i ventetiden ble de innlosjert i kvernhus-stua, et eget hus som ble satt opp for møllekøen.

For man måtte alltid stå i kø i noen dager, og da svarte det seg ikke å ro hjem. Hver mann leide kverna og betalte per tønne. Brenselet til å tørke med måtte man holde selv.

Lars Rasmussen Nordbø og kona Maria.

Historien om Larsen endte dessverre på tragisk vis. Mot slutten av 1885 var han og tjenestegutten hans på vei hjem til Fiskå fra Talgje.

– Båten kantret og begge døde på sjøen.

Etter ulykken drev enka Hanna Larsen mølla videre med leiehjelp. Nevøen til Larsen, Lars Rasmussen Nordbø fra Finnøy, kom senere til tjeneste hos Hanna. Etter omlag ti år ble han interessert i å ta over mølla. Sammen med brødrene Rasmus og Asseus tok han rundt 1895 over virksomheten til onkelen, i tillegg til å drive med handel og industri.

– De utvidet bedriften og drev etterhvert mølle, sagbruk og landhandel med hvert sitt ansvarsområde. De tre brødrene og familiene hadde felles økonomi.

All fortjeneste gikk til samme kasse. I den hentet den enkelte det den hadde behov for.

– Det var en helt unik måte å leve på, og de hadde det sånn fram til 1945. Totalt var det 24 unger som vokste opp her, forteller Gunnar.

I 1919 ble mølla flyttet ned til sjøen hvor den også ligger i dag, og vasshjulet ble erstatta med vannturbin med 100 hester. Den ble flyttet for å bygge enda mer moderne mølle og produsere for skalling, og de begynte med havregrynsproduksjon.

Steinen hvor den nye undersjøiske tunnelen Ryfast bygges, er en del av Fiskå Mølles fremtid. Her skal det de neste årene bygges nytt industriområde.

Det er noen epoker som skiller seg ut i Fiskå Mølles historie. Krigen er en viktig del av den.

- Under krigen var det statlige begrensninger på hvor mye det var lov å male, og derfor ble det maling på svart. At Fiskå Mølle hjalp folk ulovlig om natta gjorde at mølla fikk et godt omdømme ute blant folk, som kom til gode i tiden etterpå, sier Gunnar.

VILLE BLI BONDE

Som ung gutt vokste han opp her på Fiskå og litt jobbing ble det også på de små. De lekte rundt på området, hadde det “møje løye”, og laga fotball av gamle jutesekker. Selv hadde han lyst til å jobbe tett med dyra, som bonde, for det var faren som levde og åndet for mølledriften. Men faren døde tidlig, og Gunnar tok over som 20-åring rett fra militæret.

- Jeg har ingen bakgrunn som tilsier at det skulle gå bra. Jeg har syv års skolegang og vi var kun på skolen annenhver dag. Bare de to første timene var obligatoriske, men det var matte og kristendom – to viktige fag. Deretter spurte læreren hva vi ville gjøre og vi svarte “lese opp”, og læreren leste Robin Hood og Tarzan resten av dagen, smiler Gunnar.

Da Gunnar kom på banen var det bare en måned med drift på høsten. For at det skulle være noe å leve av, måtte de finne på noe mer og begynte å kjøpe korn. Hittil hadde de kun drevet med leie.

Fiskå Mølle ble etablert som kraftfôrblanderi i 1965, som markerer starten på Fiskå Mølle slik vi kjenner det i dag. Normale år tidligere produserte de 200-300 tonn, men andre året med kraftfôr kom de over 500 tonn.

- Da flagget vi her på Fiskå, minnes Gunnar.

- Folk måtte vente på tur i opptil 14 dager, og i ventetiden ble de innlosjert i kvernhus-stua.

I årene etter at Gunnar tok over har det stadig kommet nye produkter, som tilskuddsfôr, kunstgjødsel, såvarer, ensileringsmiddel, dreneringsrør og olje. Å stadig fornye og videreutvikle seg har vært viktig for Fiskå Mølle.

- Kampen om kornet og kraftforet begynte i 1965. Det har vært en spennende reise, hvor vi alltid har vært den minste aktøren. Gunnar viser et bilde på veggen av den første skøytebåten.

- Den var jeg veldig kry av. De kjørte til Forus med 30 tonn fôr.

Avisuklipp med Rasmus Nordbø på tidlig 1990-tallet.

Gunnar har selv vært en stor del av historien som er på Fiskå Mølle, sammen med både hans forgjengere og etterkommere. Mens barnebarna er engasjerte i bedriften, har Gunnars sønn Rasmus videreført handels- og næringssatsingen gjennom selskapet Brødrene Nordbø AS.

Fiskå Mølle hjalp folk ulovlig om natta. Det gjorde at mølla fikk et godt omdømme ute blant folk.

- Vi har alltid hatt et håp om at bedriften skulle bli i familien, uten at det har vært noe vi forventet.

Gunnar er på fornavn med de som jobber på mølla i dag. Han slår av en kort prat med han som styrer produksjonen fra kontrollrommet og poengterer hvor mye mer fôr som går gjennom systemene i dag. Han synes det er fint å se at bedriften fortsetter i samme spor som han styrte den.

- Ja, det er fint å se at de fortsatt er fremoverlent.

Gunnar har gått opp på haugen og ser utover det som i dag ser ut som et tomt industriområde. Tonnevis med stein er fraktet hit fra Stavanger, sprengt fra fjell hvor den nye undersjøiske tunnelen Ryfast, bygges. Dette er en del av Fiskå Mølles fremtid, og med stolt blick ser Gunnar utover det han i stor grad har vært med på å skape. ||

En mors kjærlighet

 Tonje Pedersen

 Tonje Pedersen og privat

På Imsland i Vindafjord ligger gården til Oddlaug og Osmund Birkeland. Bakerst i bildet ligger SPF-grisehuset.

Ingenting slår kjærligheten fra en kvinne med ekte morsinstinkt, mener smågrisprodusent Osmund Birkeland, som sammen med kona Oddlaug har oppnådd gode resultater med smågrisproduksjonen på gården. Fjorårets Ingris-liste viser at det samkjørte ekteparet har jobbet riktig. Sammen tok de førsteplassen som årets smågrisprodusent.

– Den omsorgen kvinnene har er uerstattelig. Vi menn er nok mer tekniske og praktiske, men Oddlaug har et bankende hjerte for disse grisungene. Det viser nok mye igjen i resultatene våre, forteller smågrisprodusent Osmund Birkeland.

STARTET MED MELKEPRODUKSJON

Det er en grå dag i den lille bygda Imsland i Vindafjord kommune. Når sola skinner representerer bondegården et lite stykke Norge der den ligger i skråningen over det vakre Børkjelandsvatnet. For ekteparet Birkeland var det aldri en selvfølge at de skulle ta over heimagården til Osmund, som han hadde odel på.

– Jeg var veldig i tvil og hadde egentlig ikke lyst. Oddlaug ville dette mer enn meg. Etterhvert ble jeg overtalt og har aldri angret, selv om det er veldig mye jobb.

Det koster både energi, krefter og mye penger for å få dette til å gå. Som nyutdannede agronomer fra Vinterlandbruksskulen overtok de gården med melkeproduksjon i 2005.

– Osmund hadde full jobb på Marine Harvest. Det var en krevende periode, der vi jobbet hele tiden, gikk på foredrag og kurs for å lære mest mulig og hadde små barn.

BØNDER PÅ HELTID

Etter noen år med melkeproduksjon, fant også Osmund ut at han ville bli bonde på heltid.

– Vi tenkte lenge på hva vi kunne gjøre for å leve av gården på heltid. Det var tilfeldig at det ble smågris, men vi visste at vi måtte ha større produksjon. Det var nok det vi følte ville svare seg når vi begge var hjemme.

– Svigerfar hadde også hatt grisehus tidligere. Dermed var det ikke helt ukjent på gården heller, sier Oddlaug.

I 2009 tok ekteparet det store løftet og investerte i et helt nytt grisehus på 2000 kvadratmeter. Grisehuset ble bygget etter SPF-krav, noe som krevde et enormt fokus på hygiene.

BEST I LANDET PÅ INGRIS-RESULTATER

Det ble feiret med kake på gården i Imsland da det ble klart at ekteparet Birkeland tok førsteplassen på Ingris-lista som best i landet på smågrisproduksjon. For Osmund og Oddlaug var det mer en bonus og en bekreftelse på at nøysom jobbing gir resultater.

I hverdagen jobber ekteparet systematisk, de har hver sine ansvarsområder og blander seg aldri inn i den andres måte å gjøre ting på. Mens Osmund har ansvaret for selve føringen og purkene etter grising, er Oddlaug sjefen over smågrisene, insemineringen og rekruttering av livdyr. Ikke en eneste grisunge går under radaren.

– Mens han tenker at grisene ser så fine ut, leter jeg med argusøyne etter de svakeste. Avvenningen er en veldig viktig fase. Jeg går over dem to ganger hver dag, passer på at alle vokser omtrent likt og setter inn en ammepurke til de som trenger mer. Jeg ser med en gang hvis noen er svakere og tar dem ut av kullet så raskt som mulig.

– Oddlaug er enormt flink til å sortere. Hun overser aldri noen små som trenger litt ekstra. Hun er innom hele tiden, ser på dem, sjekker at purka ikke ligger på noen og sjekker at de vokser som de skal. Det er dette som må til for å få til en effektiv produksjon, sier Osmund.

>>

Ekteparet Osmund og Oddlaug Birkeland har drevet smågrisproduksjon siden 2009. Resultatene viser en eksepsjonell tilvekst, mener Armando Oropeza i Fiskå Mølle.

Osmund bruker tørrfôringsanlegg og kraftfôr fra Fiskå Mølle. Han velger drektighetsfôr (fiberrikt kraftfôr) rett etter inseminering fram til dag syv etter grising. Avlsfôr (laktasjonsfôr) fases inn gradvis i løpet av første uke etter grising og kjøres 100 prosent fra dag syv i laktasjonen. Det kommer en egen kombinasjon av fôr til den enkelte binge, og alt kontrolleres via fôringsanlegget.

– Fôret fra Fiskå Mølle (Opti Drektig, Avlsfôr og Opti Vital Pluss) fungerer utmerket her hos oss. Det er veldig lenge siden vi har endret på noe som helst.

Spedgriser får jerninjeksjon tredje dag etter fødsel og Opti Vital Pluss fra første uke etter fødsel og hele perioden etter avvenning. De spiser også av purkas kraftfôr. Avlsfôr fases inn 14 dager etter avvenning (15 prosent Avlsfôr og 85 prosent Opti Vital Pluss). Dette økes gradvis, på dag 21 spiser de 40 prosent Avlsfôr frem til salg. Ved avvenning får de apettittfôring og avvenningsturv ved behov.

GOD FORDELING

Under grisingen er de til stede begge to. Osmund tar purka, Oddlaug tar grisungene.

– Jeg ser til at purka har matlyst og sjekker formen. Hvis hun har feber legger grisungene seg oppå for å få varmen. I starten var vi mye mer usikre og ringte dyrlegen med en gang vi så tegn til feber. Nå slapper jeg mer av, gir en eller to doser smertestillende og vet at hun vil være oppe og gå neste dag. Vi blir aldri helt utlærte når vi jobber med dyr, men erfaring er godt å ha, sier Osmund.

Ekteparet snakker rolig, avbryter aldri hverandre og virker så samkjørte som et godt samarbeid kan være. Modellen for suksess er enkel på papiret, men for mange krevende å få til i hverdagen.

– Vi prøver alltid å ligge på forskudd, ikke etterskudd, og utsetter ikke ting til i morgen. Ser vi antydning til halebiting, tar vi det med en gang. For oss handler det om å hele tiden være tett på, og vi tar nok en del flere runder enn strengt tatt nødvendig. Det må til for oss, ellers sovner vi ikke. Det er ikke få ganger jeg har stått opp igjen for å gå og sjekke, sier Osmund.

– Vi tar også jevnlige slakteundersøkelser for å se om noe bør forbedres. For en stund siden slet vi med dårlig helse på purkene. Det viste seg at det var magesår og urinstein hos dyrene. Da tilsatte vi etter anbefaling fra en dansk rådgiver

sitronsyre i purkefôr i cirka ett år for å redusere urin-pH og bakteriell tilvekst i urinblæren, men nå tilsetter Fiskå benzosyre som har den samme effekt. Vi satte også inn storfenipler til purkene der vannet sildrer mer ut og renner mer naturlig. Nye tester viste klar og blank urin og ingen bakterie. Sånne justeringer jobber vi for hele tiden, forteller Oddlaug.

– Sønn er det med alt her. Vi venter ikke for å se situasjonen an, vi tar det.

Nøyaktighet gjennomsyrrer hele driften til ekteparet Birkeland. For å komme inn til grisene må alle besøkende dusje og ta på engangsklær. Alle må ha på kirurgisk munnbind, buff som dekker håret og hansker. Det er strengt forbudt å hoste eller være syk inne hos grisene.

– Da vi startet var det noen gode rådgivere som fortalte oss at det var lurt å innføre dusjing. Den regelen har vi fulgt slavisk hele tiden. Det er en trygghet for oss å vite at det er så sterilt som mulig for å unngå sykdom.

IMPONERENDE MANAGEMENT

Produktsjef svin i Fiskå Mølle, Armando Oropeza, skryter av ekteparet som er svært flinke på management.

– Jeg har alltid ment at du får den beste produksjonen når kvinner også er involvert. Mannen styrer driften, kvinnen styrer mannen. Oropeza ler med et snev av alvor:

– Det handler om å få til et godt samarbeid der begge er engasjerte i det som skjer på gården. Hos denne smågrisprodusenten har de veldig definerte roller, det er ingen diskusjon om hvem som gjør hva, og begge har kontroll på sitt område. Han har det tekniske ansvaret, hun har ansvar for grisungene, insemineringen og livdyrene. Det er imponerende å se hvor godt dette glir, sier han og fortsetter:

Resultater ODDLAUG OG OSMUND BIRKELAND INGRIS 2018							
Antall gris	FEn per Kg tilvekst	Innvekt Kg	Utvekt Kg	Daglig tilvekst gram	Fôrdager	Dødelighet, %	Helsestatus
>2500	1,61	11,5	32,5	754	28	0,7	SPF

– Resultatene til familien Birkeland viser en eksepsjonell gjennomsnittlig daglig tilvekst på 754 gram. Ser man på antall fôrdager for de beste SPF-besetningene på smågris i Ingris-statistikken, ligger de på gjennomsnittlig 33 dager. Birkeland, med 28 fôrdager i gjennomsnitt, kan altså selge sine smågriser fem dager før de øvrige i samme kategori. Dette gir mer tid til grundig vask, tørking og desinfeksjon av smågrisrommene. Gode rutiner for renhold av smågrisrom reduserer smittepress betraktelig.

En nøysom drift gir resultater, selv om livsstilen også koster for ekteparet som står opp klokken

06 og tar siste runde i 22-tiden. Det er trolig ikke Oddlaug og Osmund du spør om tips til en god Netflix-serie, for dagene er for lange og fritiden for kort.

– Når vi driver på den måten vi gjør, er det ekstra vanskelig å finne gode folk. Vi er på jakt etter hjelp, men det må være noen som har like stor lidenskap som oss og som skjønner hvordan vi jobber, sier Oddlaug, som håper at de rette vil dukke opp. I mellomtiden fortsetter hun å skjekke de søte små. ||

Systematisk innsamling av data

Hemoglobin-målinger ved hjelp av HemoCue Hb 201

AgroFer strøjern til spedgriser

HEMOGLOBIN

- Hemoglobin (Hb) er et protein som finnes i de røde blodcellene.
- Hemoglobinmolekylet består av en jernforbindelse som kalles hem og en proteindel (globin).
- Molekylet frakter oksygen med blodstrømmen til kroppens celler i mennesket og dyret.

JERNINJEKSJON VS. STRØJERN

Etter flere forespørsler om jerntilskudd til spedgriser har vi kjørt et forsøk hvor vi sammenlignet jerninjeksjon mot strøjern. Slik ble resultatene.

 Armando Oropeza, Produksjef svin/veterinær

Grisene blir født med en jernreserve på cirka 50 milligram som blir brukt opp i løpet av de første tre-fire dagene etter fødsel. Dette er grunnen til at grisene trenger ekstra jern. Purkemelka inneholder kun et lavt nivå av mineralet. Jernpasta må gis i løpet av det første levedøgn etter fødsel og jerninjeksjon kan gis inntil tredje eller fjerde levedøgn. Applikasjon av jernpasta eller jerninjeksjon innebærer at produsentene må løfte alle grisene og gi pasta i munnen eller injisere jern. Prosedyren gir anledning til å sjekke hver spedgris, samtidig er det tidkrevende. Nyere produkter på markedet inkluderer pulver som inneholder jerntilskudd i form av jernfumarat. Dette kan gis på gulvet i bingen fra tredje levedøgn.

Vi har sammenlignet jerninjeksjon på dag tre med strøjern gitt på gulvet i bingene til spedgrisene fra og med dag tre. Deretter målte vi hemoglobinnivået i blodet (dag 21). For lave nivå med jern i kroppen fører til at de røde blodlegemene får nedsatt evne til å transportere oksygen og dette gir symptomer på jernmangel (anemi).

VI TESTET FØLGENDE PROTOKOLLER:

Protokoll 1: Jerninjeksjon 1 ml (Gleptoferron 200 mg) intramuskulært i nakken pluss vanlig torv iblandet jern fra dag 7 til dag 25 etter fødsel.

Protokoll 2: Strøjern (Jernfumarat) 50 gram/kull (12-14 spedgriser) dag 3, 6, 9, 11 og 16 etter fødsel. Dette produktet tildeles altså på gulvet.

RESULTATER:

Hver protokoll inkluderte 42 spedgriser. Hemoglobinnivået ble målt i to små, to mellomstore og to store spedgriser fra hvert kull. Resultatene viste at det ikke var forskjell i hemoglobinnivå mellom griser som fikk jerninjeksjon og griser som fikk tildelt jern i form av pulver på gulvet (gjennomsnittlig 12,32 gram/dl og 12,27 gram/dl blod). Normalverdien av hemoglobin hos spedgriser ligger mellom 10 og 16 gram/dl blod.

Fiskå Mølle AS har tilgjengelig strøjern med navnet AGRO-FER med jernfumarat som jernkilde, produsert for SCAGRO AS Danmark. ||

OPTI VITAL

Gjør som årets beste smågrisbesetning (Ingris 2018)

- kjøp smågrisdôr fra Fiskå Mølle

Opti Vital sortimentet til smågris er designet for å gi maksimal tilvekst, lavt fôrforbruk og livskraftige griser. Velg det fôret som passer din besetning.

- Fiskå-fôr gir resultater

KONTAKT:

Armando Oropeza | Produksjef svin/veterinær
940 32 920 | armando@fiska.no

Tone-Runhild Skadsem | Rådgiver svin/veterinær
915 50 159 | tone.runhild.skadsem@fiska.no

Fiskå Mølle
www.fiska.no

Grovfôranalyser er nøkkelen til riktig fôring

Grovfôret utgjør en svært viktig del av fôrrasjonen til drøvtyggere. Fôret er som regel produsert hjemme på gården, og det man selv produserer er det man har til rådighet. Utnytt fôret best mulig ved å velge riktig tilleggsfôr og disponer grovfôrressursene riktig. Ditt beste hjelpemiddel er grovfôranalyser.

Stine Helleland, Sales and market developer, Eurofins Agro Testing Norway AS

Fiskå Mølle

For alle drøvtyggere er struktur i fôrrasjonen helt avgjørende for en velfungerende vom. Det er derfor viktig at det er tilstrekkelig med grovfôr i dyras fôrrasjon. Et godt grovfôr kan dekke en stor del av dyras behov for energi og næringsstoffer, og det er viktig å ha kjennskap til hva grovfôret inneholder. Det gir deg mulighet til å sette opp en så optimal fôrplan som mulig, og å kunne kombinere dine grovfôrpartier på best mulig måte.

ET VIKTIG HJELPEMIDDEL

Grovfôranalysene gir deg kunnskap om fôrets næringsinnhold og mineralstatus slik at du kan velge riktig type og mengde kraftfôr og annet tilleggsfôr. Kunnskap om fôrets gjæringskvalitet og hygieniske kvalitet er viktig for å sjekke fôrets smakelighet og lagringsstabilitet, og for å forebygge at dyr og mennesker utsettes for uønskede mikroorganismer. En analyse

av hygienisk kvalitet kan også avdekke om grovfôret er en uønsket kilde til sporer i melka. Analyser av de ulike grovfôrpartiene gir oversikt over de grovfôrressursene du har tilgjengelig, og hjelper deg å disponere grovfôret riktig gjennom året. Analyseresultatene gir også en god evaluering av årets produksjon og hjelper deg å ta de rette avgjørelsene for å optimalisere grovfôrproduksjonen ytterligere i kommende sesong. Grovfôranalyser er med andre ord et viktig hjelpemiddel i mange prosesser på gården.

MINERALER OG KATION/ANION-BALANSE

Mineralene er viktig for mange av kroppens funksjoner. Det er viktig å sikre at dyra får tilskudd av de mineralene de trenger. Særlig for dyr som får lite kraftfôr, er høytstående eller er i kraftig vekst, er det viktig å påse at alle mineralbehov blir dekket. Både for lite og

for mye av et mineral kan gi negative effekter på dyra. Noen mineraler kan ved for store mengder fortrenge andre mineraler, mens andre mineraler kan være giftige - deriblant flere av mikromineralene. Andre mineraler kan en lett få mangel på, og da er tilskudd særlig viktig.

For å velge riktig mineralblanding, trenger du informasjon om grovfôrets innhold av mineraler, noe en grovfôranalyse gir deg. Mineralanalyser bestilles som tillegg til analyse av næringsinnhold. Eurofins Agro har satt sammen mineralpakker som dekker ditt behov. Nytt av året er at du får klorid (Cl) med i den vanlige analysepakken for næringsinnhold (gjelder alle NIR-analysepakker), og at du da får både mineraler og kation/balanse til samme pris som den «vanlige» mineralpakken kostet tidligere.

GJÆRINGSKVALITETEN PÅVIRKER FÔROPPTAKET OG MELKEKVALITETEN

Grovfôrets smakelighet og fordøyelighet har stor innvirkning på hvor mye dyret kan, eller vil, spise av fôret. Her har gjæringskvaliteten stor betydning. Formålet med gjæringsprosessen er å sikre et lagringsstabil fôr der næringsstoffene bevares på en god måte. God gjæring gir et smakelig fôr som dyra gjerne vil spise. For høytstående dyr kan god gjæringskvalitet være avgjørende for å sikre fôropptak nok til å opprettholde melkeproduksjonen på ønsket nivå.

Gjæringsprosessen henger nært sammen med tørrstoffinnholdet i fôret. Ved høyere tørrstoff vil et velgjæret fôr ha mer sukker, høyere pH og et lavere innhold av organiske syrer enn et våtere fôr. I våtere fôr blir tilsetningsmiddel

ofte brukt for å sikre rett gjæring. Målet er å få en melkesyregjæring i føret. Jo våtere føret er, jo lavere pH er ønskelig. Samtidig må ikke pH bli så lav at vomma blir for sur. En kan også få for sterk gjæring i surføret, som igjen fører til lavere fôropptak. Det er ønskelig at pH i grasmassen synker raskt i startfasen av gjæringsprosessen. Da bevares graset bedre, og melkesyregjæringen hjelpes i gang. Smørsyregjæring er uønsket, da dette kan resultere i smørsyresporer og smaksfeil på melka. Etanol kan også gi smaksfeil, såkalt førsmak, på melk.

Å analysere føret for gjæringskvalitet gir svar på førets innhold av gjæringsprodukter, herunder organiske syrer, etanol og ammoniakk. For surfôr av vanlig eng beregnes også førets opptaksindeks, som sier noe om hvor stort fôropptak dyra kan forventes å ha. Analyse av gjæringskvalitet er et godt tillegg til analyse av næringsinnhold og mineraler.

FØRETS HYGIENISKE KVALITET

Hygieniske analyser brukes for å påvise uønskede mikroorganismer, som bakterier, mugg og gjærsopp, i føret. Dårlig hygienisk kvalitet på føret kan gi dårlig lagringsstabilitet, redusert fôropptak, eller i verste fall ha negativ påvirkning på dyras helse og reproduksjon. For de som driver melkeproduksjon, er det også viktig å tenke på at grovfôr er hovedkilden til sporer i melk.

BESTILL ANALYSE AV DE STØRSTE PARTIENE

Næringsinnhold og mineralstatus i grovfôr kan variere mye fra år til år, fra slått til slått og fra skifte til skifte. Grovførkvaliteten påvirkes av en rekke faktorer, blant annet kan botanisk sammensetning, alder på enga, jordtype, gjødsling, værforhold, slåttetidspunkt, høstemåte og konserveringsmetode spille inn. For mange er det lite hensiktsmessig å skulle analysere alle partier med fôr. Det anbefales derfor å velge ut de største partiene fra hver slått, sørge for representative prøver, og få disse analysert. Da har man et godt grunnlag for videre fôrplanlegging. ||

Ny kundekontakt gir styrket team

Fra 1. juli har Gunhild Lidtveit jobbet som kundekontakt for Fiskå Mølle i Agder, og hun kan blant annet gjennomføre grovfôranalyser. Den ferske kundekontakten kommer rett fra skolebenken i Trøndelag hvor hun før sommeren fullførte bachelorgrad i «Husdyrfag, velferd og produksjon» ved Nord universitet i Steinkjer. Før det gikk hun Agronom på Holt Landbruksskole (Tvedestrand og Åmli videregående skole avd. Holt) i tre år og ett år med påbygg til generell studiekompetanse.

Lidtveit har erfaring både fra teori og praksis, og har jobbet som avløser faste helger på skolen og ellers litt rundt hos bønder i området mens hun gikk på videregående. De siste tre somrene har hun jobbet som budeie på setra med 14-25 melkekyr. Hun har forståelse for hva bondens jobb innebærer, samtidig som utdanningen hennes gjør at hun kan komme med ny input

Kontaktinformasjon:

Gunhild Lidtveit | Kundekontakt Agder
982 61 268 | gunhild.lidtveit@fiska.no

Kontakt våre rådgivere for mer informasjon om grovfôranalyser.

Kjell-Rune Vik
Produktsjef drøvtyggerfôr
982 61 270 | kjell-rune.vik@fiska.no

Kristina Mæland Hauso
Rådgiver drøvtygger, Midt- og Nord Norge
464 16 745 | kristina.hauso@fiska.no

Jens Anders Bolstad
Rådgiver drøvtygger, Østmøllene
911 57 297 | jens.anders@ostmollene.no

Maren Bjorland
Rådgiver drøvtygger, Rogaland og Agder
982 61 275 | maren.bjorland@fiska.no

Leif Malvin Eggebø
Rådgiver drøvtygger, Rogaland og Agder
982 61 268 | leif.malvin@fiska.no

Gunhild Lidtveit
Kundekontakt, Agder
982 61 268 | gunhild.lidtveit@fiska.no

Audun Økland
Kundekonsulent kraftfôr, Etne
952 25 012 | audun.okland@fiska.no

Enklare fôring med Sauefôr Drektig

Ekstra mineral og vitamin i kraftføret

- Bidrar til mer livskraftige lam
- 3-5 hekto Sauefôr Drektig per dag dekker behovet for mineral og vitamin i drektighetstiden når det gis sammen med «middels surfôr» etter appetitt
- Du slipper å gi rene E-vitamintilskudd og mineraltilskudd i hele drektighetstiden
- Tilbys fra oktober måned

Vi anbefaler at du gir Sauefôr Drektig fra paring til ca 1 måned før lamming.

Opplev fordelene du også, ring 51 74 33 00

Fiskå Mølle
www.fiska.no

FOTO: FRIDA IRENE MEYER

Denkamilk - nå med melkeråvarer fra

Melke-erstatning for høy kalvetilvekst

Bedret sammensetning med norsk skumma-melkpulver bidrar til sunnere kalver.

Bruk av melkeerstatning er betydelig rimeligere enn prisen på tankmelka levert til meieriet: Kun kr 3,61* per liter.

*) Basert på kjøp av hel pall Denkamilk Royal.

Denkamilk Royal inneholder hele 45% skummamelkpulver, og er vår premium melkeerstatning til kalv. Sammen med lavt innhold av vegetabiliske råvarer og høy fett-tilsetning blir melken mer lik helmelk. Økt fordøyelighet av melken gir sunnere kalver og bedre tilvekst. Er lett å røre ut, og holder seg homogen i 6-8 timer uten omrøring.

DENKAMILK - når bare det beste er godt nok til kalvene dine

FISKÅ MØLLE
Tlf. 51 74 33 00

FISKÅ MØLLE ETNE
Tlf. 53 77 13 77

FISKÅ MØLLE TRØNDELAG
Tlf. 73 85 90 60

Fiskå Mølle
www.fiska.no

SPARRINGSPARTNER FOR MELKEBØNDENE

Etter nesten tretti år som melkebonde byttet Jens Anders Bolstad beite og ble rådgiver for Østmøllene. Nå hjelper han bønder på Østlandet med optimalisering av fôr og drift.

Tanja Reine

Tanja Reine

– Den største delen av jobben min som bonde går ut på å analysere det jeg gjorde i går, se på resultatene i dag og legge planer for hva jeg skal gjøre i morgen, sier Hans Martin Snopestad og ser ut over det nye og moderne robot-fjøset på Mjølnerød gård i Halden. I 2015 ble han hedret med Sølvtime fra Tine for å ha levert elitemelk sammenhengende i femten år.

– For å lage god melk må kuene være friske og få riktig fôr, derfor følger vi tett med på hvordan hver ku har det, sier han.

Da Snopestad for et par år siden ønsket å skifte kraftfôrleverandør, kontaktet han Østmøllene, og kort tid etter fikk han besøk av Jens Anders Bolstad. Han er rådgiver og førkonsulent i Østmøllene og for Fiskå Mølle Flisa, og har flere års bakgrunn som fullfôr-rådgiver for J-O Brink Sweden. I dag gir han fri rådgivning til storfe- og melkebønder på Østlandet som ønsker veiledning rundt valg av kraftfôrtype og -mengde, eller hjelp til å legge en strategi for best mulig utnyttelse av gårdens fôrressurser.

– Bønder har ulikt fokus og ulike produksjonsanlegg.

Østmøllene og vi som rådgivere forsøker å bidra så godt vi kan slik at kundene lykkes med sitt dyrehold, sier Bolstad.

På Mjølnerød gård var det først og fremst pellets kvaliteten Snopestad ønsket å forbedre, men sammen med Bolstad har han også hatt en gjennomgang av fôringsstrategiene for de ulike dyregruppene.

– Generelt ønsker jeg å være en diskusjonspartner som kan bidra til at bonden tar et bevisst grep og får god kontroll over produksjonen sin, sier Bolstad. Han legger til at fôrplanlegging er en kontinuerlig prosess, men av og til ønsker bonden raske og konkrete svar.

– Ja, da er det gjerne kort tid til kraftfôrbilen skal være her, og jeg er litt sent ute. Ofte må jeg gjøre en justering i fôret og så vil jeg gjerne høre om Jens Anders er enig før jeg bestiller, sier Hans Martin Snopestad, som er veldig fornøyd med å ha kort vei til mølla.

– Er det krise så kommer jo kraftfôret så fort de får laget det.

>>

Far og sønn: Knut Erik Snopestad (28) jobber i fjøset så mye han kan, og skal etterhvert ta over gården som Hans Martin Snopestad driver i dag.

TETT DIALOG

Mjølnerød gård har nylig inngått avtaler som gir økt melkekvote for 2020. Planen er å øke leveransen med over hundre tonn melk i året, til cirka 400 tonn, og da må det legges en ny strategi.

- Vi har vel snaue hundre dyr, hvorav 38 melkekyr som melker akkurat nå. Jeg har plass til 45 kyr, så det tallet skal vi jobbe med å nå, og i den prosessen kommer jeg nok til å trenge et enda tettere samarbeid med Jens Anders, sier Snopestad.

Kuene hans får påfyll av grovfôr to ganger om dagen ved bruk av enkel avlesservogn som kjøres på førbrettet. Kraftfôret tildeles i egen automat, i tillegg til i melkeroboten. I dag fører Snopestad med samme kraftfôrslag i begge forståsjoner, men dette er noe han nå vurderer å endre.

- Ved å disponere to ulike kraftfôrslag i besetningen er det lettere å tilpasse fibermengde, energi og proteinkvalitet i totalrasjonen til hvert enkelt dyr, sier Bolstad.

Kvaliteten på melken testes når den leveres, og er det avvik i resultatene tar Snopestad en telefon til Bolstad, slik at neste leveranse av kraftfôr kan tilpasses bedre.

- Bonden har gjerne fire til seks ulike grovfôrkvaliteter som det føres med gjennom ulike deler av året, og målet er å finne den beste kombinasjonen av disse. Og så skal dette igjen passe med kraftfôret som Østmøllene leverer, forteller Bolstad. Han samarbeider med flere bønder, men har ikke et like tett forhold til alle.

- Det varierer veldig hva bondene ønsker av oppfølging og hjelp, men vi forsøker å ta en prat med alle kundene våre minst en gang i året, slik at de vet at vi er der når de trenger oss.

Lukter på fôret: Jens Anders Bolstad studerer både grovfôr og kuruken hver gang han er innom, og tar gjerne med seg bonden på en runde rundt i fjøset.

SJEKKER MØKK OG TRIVSEL

Hver gang Bolstad er innom gårdene han samarbeider med tar han en titt innom fjøset for å sjekke status og om det er synlige forandringer fra forrige besøk. På fjøsrunden vurderer han dyras hold og adferd, og ser etter signaler på hvordan fordøyelsen deres fungerer.

- Noen bønder setter pris på å være med på denne runden, da de i en travel hverdag kan bli litt blinde for viktige detaljer i eget fjøs, sier Bolstad.

En visuell vurdering av kuruken og grovfôr kan også si mye om føringen i det aktuelle fjøset, og en studie av møkka gir en god indikasjon på hvor godt fôrplanen fungerer.

- Mengden ufordøyde partikler i møkka bør ikke være for stor. Energien i grovfôrets fiber skal jo i størst mulig grad havne på melketanken og slett ikke i møkkakjelleren, sier Bolstad.

TESTER FÔRKVALITET

Ute på gårdsplassen tar Jens Anders Bolstad prøver av tre av rundballene som står inntil gjerdet. Prøvene sendes til analyse, og en drøy uke senere får han svar fra Eurofins med tall på både tørrstoff- og næringsinnhold.

- Resultatene fra analysen er med på å avgjøre hvilket kraftfôr bonden skal bruke. Tørrstoffinnholdet kan betyr en del for gjæringskvaliteten på fôret og for fôropptaket til kua. Fortøking til opp mot førti prosent

tørrstoff er bra, for tørt fôr kan føre til tap av viktige næringsstoffer under innhøsting, samtidig som smakelighet og fordøyelighet kan synke, forteller Bolstad.

På Mjølnerød gård har Hans Martin Snopestad full kontroll på rundballelageret sitt, med dato og opprinnelsessted. Det er avgjørende for å ta kontroll over føringen, og gir ham mulighet til å justere grovfôrrasjonene underveis.

- Jeg er ikke stolt av disse rundballene. Det var dessverre dårlig vær under høstinga, så de er for bløte. Vi kan forutse ganske mye, men hvordan været er dagen vi høster er vanskelig å gjøre noe med. Men det lukter heldigvis friskt, sier Snopestad, som innrømmer at han er ekstremt opptatt av

å teste og prøve ut fôr for å finne den optimale kombinasjonen.

- Det hører jo med når man er bonde, ikke minst fordi jeg vet hvor store konsekvenser det kan få. Kvaliteten på melka er avgjørende for hva Tine betaler. Går fôret fort gjennom fordøyelsessystemet til kua, blir det gjerne lavere fettprosent i melka, og da synker prisen per liter, sier Snopestad, som ofte tilbringer lange dager i fjøset.

- Spør du kona så er jeg altfor mye i fjøset, det er ikke sjeldent at jeg fortsatt sitter og studerer tallene når kvelden kommer. ||

Økt melkekvote: I 2020 er målet å øke fra 38 til 45 melkekyr på Mjølnerød gård.

Hyppe fôrprøver: Jens Anders Bolstad tar fôrprøver fra flere forskjellige rundballer før han sender inn samleprøven til analyse der tørrstoff og næringsinnhold måles. Resultatene av analysen er avgjørende for valg av kraftfôr.

Våre rådgjevarar hjelper deg med tilrådingar om drøv.

Østlandet:
Jens Anders Bolstad
Rådgiver drøvtygger

911 57 297
jens.anders@ostmollene.no

Gjødselmarkedet for sesongen 2020:

Fiskå Mølle styrker sin posisjon

Fiskå Mølle inngikk i juni ny gjødselavtale med Yara som hovedleverandør for kommende sesong. Det sikrer tilgang, forutsigbarhet og et sortiment som er tilpasset det norske landbruk. I tillegg har vi gjennom vårt DLA-medlemskap kjøpt og gjort avtaler fra andre leverandører på NPK og Nitrater.

 Oddbjørn Lobekk, Plantekultursjef, Fiskå Mølle

 Oddbjørn Lobekk

Kjøp på riktig tidspunkt ut fra din situasjon og innhent priser fra de aktørene som er naturlig for deg å handle med, råder Oddbjørn Lobekk i Fiskå Mølle.

FISKÅ MØLLE STYRKER SIN POSISJON

Fiskå Mølle tar markedsandeler på gjødsel og hadde en økning i sesongen 2019 på hele 24% sammenlignet med sesongen 2018.

Gjødselvolum vil variere fra år til år. Tørkesommer i fjor sommer som førte til betydelig mer overgjødsling utover sommer og høst, betydelig høyere gjødsling nå i vår er mye av forklaringen på økning i vårt gjødselvolum. Markedsandelen vår er opp over 2% på landsbasis. Dette tar vi som et signal på at vi gjør mye riktig og motiverer oss til å fortsatt utfordre konkurransen i markedet.

MARKED NITROGEN

Prisene for nitrogen gjødsel blir satt måned for

måned. De siste årene har det vært en tendens til at det europeiske markedet, primært Tyskland og Frankrike, starter tidligere og tidligere. Startprisene på nitrogen for ny sesong starter gjerne i midten av mai. Dette er ikke gunstig for Norge da vi er midt i sesong og ikke vil kunne ta del i startprisene på samme måte som resten av Europa. For inneværende sesong hadde vi økning i nitrogenpriser fra mai til juni, noe som fører til betydelig høyere startpriser på det norske markedet enn de siste årene. Startprisen i juni er over 20 prosent høyere enn 2018, men ser en på prisene for september er de på nivå med 2018. Vi er usikre på hvordan utviklingen på nitrogen vil være utover høsten og er generelt forsiktige med å anbefale kjøp av nitrogen gjødsel på tidlig termin.

MARKED NPK

Gjødselåret på Fullgjødsel fra Yara starter 1. juli og går frem til 30. juni året etter. Hvert år forhandles det ny avtale med Yara som er Fiskå sin hovedleverandør på NPK (Fullgjødsel®). Vi er opptatte av lengst mulig intervall på prisliste som gir oss som grossist og dere som kunder forutsigbarhet for terminer i gjødselåret. For inneværende sesong har vi prisliste med terminer frem til nyttår. Det er i likhet med nitrogen en betydelig høyere startpris på Fullgjødsel for inneværende sesong, men de månedlige terminstigningene er lavere enn foregående år som gjør at prisene vil utjevne seg utover høsten. I tillegg til Yara sitt sortiment har vi import av gjødsel fra Russland, Polen og Litauen. Vi har kontakt og avtaler med flere av de store internasjonale gjødselprodusentene;

Uralchem, som vi tar kjemiskprodusert NPK fra, og Acron, Achema og Anwil, som vi kjøper nitrogen gjødsel fra. For denne sesongen har vi tatt inn en kjemiskprodusert NPK 27-3-5 (2S) og NPK 22-3-10 fra Uralchem for salg i kornområdene på Østlandet og Trøndelag, samt noen få lager i Sogn og Fjordane og Nord-Norge. NPK fra Uralchem selger vi under vårt eget varemerke FiskåVxt.

FISKÅS ANBEFALINGER

I kornområdene på Østlandet og Trøndelag har vi allerede hatt første gjødselkampanje i juli og august. Salget har i kampanjeperioden gått over all forventning og vi noterer oss salgsrekorder spesielt på Østlandet. Gjødsellogistikken pakkeri og utkjøring på tidlig termin er avgjørende for å kunne levere volumet som

totalt skal ut i de områdene, dette stimulerer vi med kampanjer.

Fiskå Mølle vil anbefale de som har mulighet for å lagre gjødsel til å kjøpe NPK på tidlig termin. For de som ikke allerede har kjøpt, anbefaler vi å sikre seg gjødsel tidligst mulig, gjerne september/oktober. Historisk har det vært lønnsomt å kjøpe på tidlig termin.

I Norge har vi sterk konkurranse på salg av gjødsel. Alle aktører har som målsetting å øke markedsandelen sin. Dette fører til at du som kunde nyter godt av konkurransen. Min oppfordring vil derfor være å kjøpe på riktig tidspunkt ut fra din situasjon og innhente priser fra de aktørene som er naturlig for deg å handle med. ||

Ta gjerne direkte kontakt med et av våre anlegg og lager for mer opplysninger om priser, betingelser og frakt.

Kontaktpunkter finner du på www.fiska.no

Slik aukar du fettprosent i mjølka - på kort og lang sikt

Det er mange faktorar som påverkar fettprosent i mjølka. Nokre av dei kan vere relativt enkelt å gjere noko med og gje rask effekt: Til dømes kraftfôrsamansetning og fôringsteknikk.

 Kjell-Rune Vik, Produktsjef drøvtyggarfôr, Fiskå Mølle Fiskå Mølle

Andre faktorar er det verre å endre på raskt, og må planleggast til neste sesong: Til dømes val av grasartar i surfôret, og haustetidspunktet. Vêrforholda under innhausting er som kjent vanskelegare å planlegge, men tørrstoffprosenten (TS) i graset har betydning.

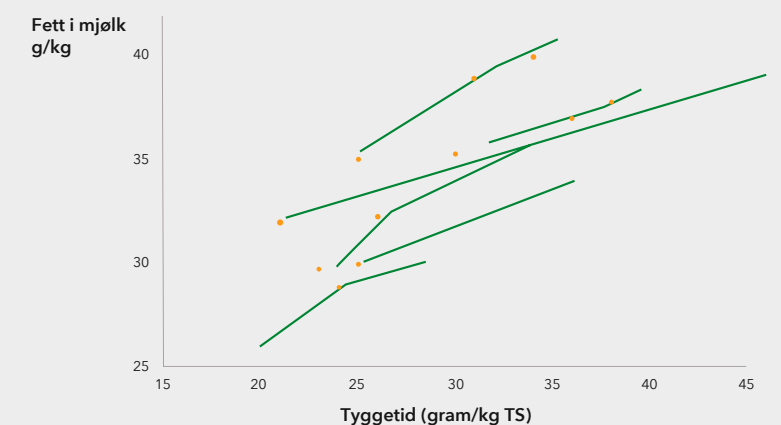
Storferasen har veldig stor betydning for kva fettprosent ein oppnår. Det er ikkje unormalt at reinrasa Jersey har fettprosent over seks medan Holstein ligg ofte under fire prosent; NRF noko høgare. Mjølkeytinga er òg veldig ulik. Å skifte rase er ein langsiktig strategi, denne artikkelen vil kun fokusere på fôringa.

FIBER/STRUKTUR I RASJONEN VIKTIGAST

Det har vore forska på korleis ein skal auke fettprosent i mjølka i sikkert hundre år. Tallause forsøk er gjort, og den enkeltfaktoren som har krystallisert seg som mest sentral er strukturinnhaldet i rasjonen. Altså både

kjemisk NDF og fysisk struktur (stive stenglar/strå). Jo meir fiber og struktur, jo meir drøvtygg kua. Auka drøvtygging fører nemleg til auka produksjon av eddiksyre i vomma. Og det er nettopp denne vi er på jakt etter: Jo meir drøvtygging, jo meir eddiksyre,

og jo høgare fettprosent i mjølka. Årsaka er enkel: Eddiksyra går gjennom vomveggen, kjem over i blodet og transporterast til juret der den brukast i mjølkefettsyntesen. Sjå figur 1.

Figur 1. Samanstilling av ei rekke fôringsforsøk med ulike drøvtyggingstid per kilo TS kontra respons i fettinnhaldet i mjølka (INRA, Frankrike).

Ei anna side av same sak er pH i vomma. Denne reflekterer kor godt vommiljøet er, og kva type syrer mikrobane der produserer av fôrrasjonen. Auka drøvtygging fører til auka pH. For drøvtygging fører til auka spyttproduksjon. Spytt er nemleg rikt på natriumbikarbonat. Dette kjemiske stoffet fungerer som ein «buffer» som hindrar pH i vomma i å bli låg trass i at det blir produsert syrer i vomgjæringa som isolert sett seinkar pH. Så det er ein sterk positiv samanheng mellom fiber-/strukturnivået i rasjonen, mengde eddiksyre i vomma, pH og fettprosent i mjølka. Sjå figur 2.

Mange mjølkebønder har opplevd at fettprosenten i mjølka har vore rekordhøg i vinter, spesielt gjeld det på rasjonar med høg bruk av snitta halm og/eller heilsæd saman med tidleg hausta surfôr. I begge tilfella aukar fiberinnhaldet i rasjonen, og dermed slår mekanismane her inn. Bruk av fullfôrblandar gir meir homogent fôr over tid og gir best resultat.

MEIR FIBER I RASJONEN IKKJE ALLTID NOK

Ein del mjølkebønder får likevel ikkje positiv respons av å ta inn halm eller anna fiberrikt grovfôr i rasjonen. Spesielt gjeld dette der surfôret er tidleg/middels hausta raigras, eller når kyrne går på ungt beitegras/ nullbeiting med ungt gras. Altså fiber/strukturnfattig gras og surfôr. Det er fleire årsaker til at fettprosent i mjølka då kan krype langt ned på tre-talet:

- Fleirumetta fettsyrer i slikt gras (linolensyre og linolsyre) hemmar nedbrytinga av NDF i vomma
- Høgt sukkerinnhald i slikt gras reduserer pH og eddiksyrenivået i vomma (figur 2)
- Når pH i vomma samtidig er låg, endrar vommikrobane på desse fettsyrene til trans-fettsyrer. Desse kjem snart over i blodet og fungerer som bioaktive komponentar (CLA) som hemmar sjølve mjølkefettsyntesen i juret nærast uansett fibernivå. Tilførsel av halm hjelper erfaringsvis ikkje særleg mykje.

Her er det ikkje lett å vere rådgjevar, for effekten av dei fleirumetta fettsyrene i graset får ein

FOTO: FRIDA MEYER

Kraftfôr kvalitet

Kraftfôret vårt har kvalitetar tilpassa ulike behov.

TopLac® har potensiale for høgast mjølkeyting og høgast surfôropptak. Den er også god på kjemisk innhald i mjølka. Samansetninga er brei og allsidig, men har generelt høgt nivå av vombestandinge råvarer samt høgt nivå bufferstoff. TopLac har høgare kilopris, men den høge konsentrasjonen gjer at prisen på energibasis er i klasse med Melketopp.

Melketopp™ har meir fiber og gir derfor endå betre vommiljø enn TopLac og er truleg betre på fettprosent i mjølka. Men den er ikkje like god på mjølkeyting grunna lågare AAT- og energikonsentrasjon. Om grovfôret er fiberfattig, er Melketopp-serien ekstra interessant. Pris per kilo er gunstig.

Smørbukk™ er mynta på dei som kan ligge lågare i mjølk (5-7.000 kilo EKM per ku per år) og som er på jakt etter høgast mogleg fett- og proteinprosent i mjølka. Her har vi vektlagt vommiljøet og komponentar som stimulerer mikrobiell utvikling.

Nor500™ har høgt nivå lettlyseleg stivelse og gir dermed høgare vombelastning enn andre kraftfôr. Det har samtidig gunstig proteinnivå (15,5-16 prosent). Nor500 er ofte økonomisk interessant å «toppe rasjonen» med i kombinasjon med TopLac, spesielt til kyr som får små dagsrasjonar med kraftfôr. Jmfr. figur 3. Prisen er også svært gunstig, også på energibasis.

ikkje gjort noko med fôr ein reduserer mengda av denne typen gras i rasjonen. No er det ikkje store mengder fleirumetta fettsyrer i slikt gras, men likevel nok til å gje ein tydeleg negativ effekt på fettprosent i mjølka.

Det er også problematisk at det samtidig er politisk korrekt å ha kyrne på beite. Intensiv beitedrift kan dessutan gje lågare kostnader fordi kraftfôrmengda går ned per liter mjølk. Helse og trivsel for dyra er òg moment å ta med.

Mange dyrkar raigras fordi det gir stor avling med potensielt tre-fire slåttar, og fungerer positivt på mjølkeytinga i intensive driftsopplegg.

Spørsmålet er då om raigras er tingen dersom delmålet er høg fettprosent i mjølka? Svaret er eit rungande nei!

OPTIMALT GRASSORT OG HAUSTETIDSPUNKT

pH blir også påverka av kor tørt grovfôret er. Ein nederlands forskar hevda på Grovförkonferansen (Stjørdal, 2018) at surfôr under 30 prosent TS fører til raskare nedbryting, og større pH-fall i vomma enn tørt grovfôr (Abbink). Fiskås erfaringar er at veldig mange kundar i årevis har snakka varmt om tørt grovfôr sin positive effekt på kua sin gjødselkonsistens.

pH i vomma blir nok høgare av velberga høy (og tørre rundballar) enn av vått surfôr når haustetidspunktet er det same.

Det optimale NDF-innhaldet i surfôr i dagens mjølkemarknad er etter mitt syn 500-550 g/kg TS, og med ufordøyeleg fiber (iNDF) 130 til 170 g/kg TS. I praksis snakkar vi om timotei/engsvingel hausta nokre dagar etter begynnande skyting. Denne typen grovfôr, helst fortørka til 28-35 prosent TS, gir ein veldig god effekt på vomfunksjonen, gjødselkonsistensen, eddiksyreproduksjonen i vomma, fettprosent i mjølka, klauvhelsa og fruktbarheita. Forutsetninga er vellykka gjæringskvalitet, og helst nøytral PBV.

Dårleg gjæringskvalitet øydelegg sjansane for høg fettprosent fordi fôrøpptaket går ned, og eddiksyregjæringa blir svakare. God gjæringskvalitet (null smørsyre, lite ammoniakk, høgt sukkernivå) må ha høgste prioritet.

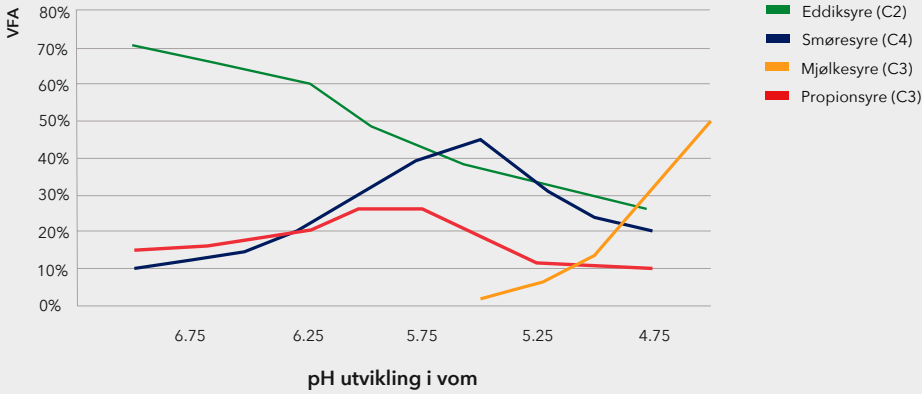
Raigras har for mange faktorar som talar mot seg, og dei mest intensive bøndene bør vurdere å endre grassort samt utsette slåttan fram til graset faktisk har skote. Dette for å sikre nok fiber i rasjonane og å sikre at vomma produserer eddiksyre, og at jur og vom ikkje blir hemma av fleirumetta fettsyrer frå graset.

Mange bønder utset også slåttan i lengste laget, og endar ofte opp med surfôr som er hausta to til fire veker for seint. Også dette svekker fettprosent i mjølka fordi fordøyelegheita av grovfôret i vomma blir så låg at eddiksyreproduksjonen går ned. Jmfr. «smørkrisa» i 2011. Vêrforholda er upålitelege og kan lett føre til endå seinare slått enn planlagt. Gjæringskvaliteten blir òg svekka då. Oppfordringa er å vere meir på hogget etter begynnande skyting av strået. Begynn slåttan straks ein ser at det vèrmessig ligg an til eit visst «haustevindu». Effekten er mellom anna høgare fettprosent i mjølka.

KRAFTFÔR OG FÔRINGSTEKNIKK

pH i vomma blir påverka av mange forhold, og er mellom anna avhengig av kva rasjonen elles består av. Figur 2 viser at stivelse- og sukkerrike rasjonar gir lågare pH, og meir propionsyre-og smørsyre-produksjon i vomma. Slike rasjonar

>>

Figur 2. pH i vomma kontra samansetninga av syrene der («VFA»). Jo høgare pH i vomma, jo høgare nivå eddiksyre. Det blir mest eddiksyre i vomma på fiberrike rasjonar

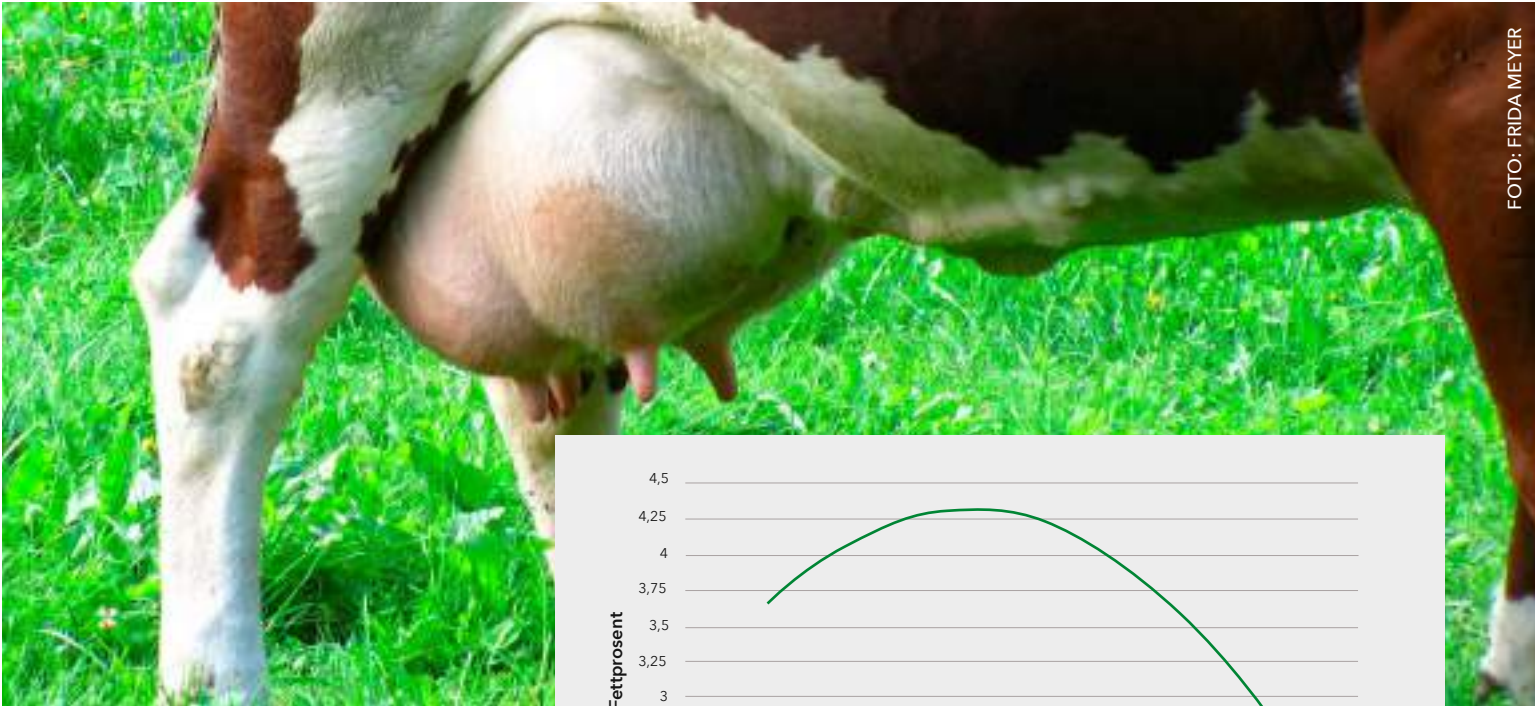

FOTO: FRIDA MEYER

svekker derfor i utgangspunktet fettprosent i mjølka. Rett nok brukast smørsyre i fettsyntesen i juret, men denne er kvantitativt mykje mindre enn eddiksyre og bør ikkje vektast like hardt.

I rasjonar som gir lågare vom-pH dominerer bakterieartar som bryt ned stivelse og sukker, medan bakteriane som bryt ned NDF blir ineffektive, og reduserte i tal.

Motsett: I rasjonar som gir høg pH dominerer bakterieartar som bryt ned NDF. Det er her eddiksyra blir danna.

SABILISERE VOMMILJØET

Det er derfor viktig å føre skånsamt med kraftfôr då bakteriane er sensitive for pH endringar. Det er nettopp dette som gjer at amerikanarane, og no også danskane, stort sett fôrar med fullfôr («TMR») der alt kraftfôret er blanda saman med grovfôret, og dyra får ein konstant miks frå veke til veke uavhengig av mjølkeyting. Ein opplever då høgare mjølkeyting og meir stabilt kjemisk innhald i mjølka. I Norge er ikkje TMR vanleg, men mange større besetningar lagar ein grunnmiks av rundballar med ulik kvalitet og eventuelt halm og heilsæd, og det er også vanleg å blande inn nokre få kilo kraftfôr i miksen. Hovudmengda kraftfôr gjevast så i automat. Målet er å stabilisere vommiljøet og dermed auke totale inntekter og redusere kostnadane. Grunnmiks er positivt for fettprosent i mjølka.

Fleirtalet av norske mjølkebønder brukar likevel separat fôring (manuell kraftfôrtildeling eller automat), og det er sentralt å dele opp kraftfôret i mange små porsjonar for å ikkje svekka

vommiljøet for hardt. Vi tilrår max tre kilo per mål, optimalt er kanskje max 2 til 2½ kilo. Altså at det er ønskeleg at ei ku som skal ha 13 kilo kraftfôr per dag får minst sju tildelingar. Det å samtidig tilby grovfôret etter appetitt, gjer at pH-svingingane i vomma blir mindre gjennom døgnet, og fettprosent i mjølka blir høgare. Det same med grovfôropptaket.

Dersom kua berre får grovfôr, vil sjølv små mengder med stivelsesrikt kraftfôr, som Nor500, verke positivt på fettprosenten. Men etterkvart som kraftfôrrasjonane blir større blir vombelastninga for stor fordi lågare vom-pH blir eit aukande problem. Det blir meir og meir propionsyre-gjæring av kraftfôr, dette med redusert nivå eddiksyre som resultat, og fettprosent i mjølka fell (som vist i figur 3).

Proteinprosenten i mjølka vert derimot positivt påverka.

MEIR OM RÅVARER OG KRAFTFÔR

Kraftfôret Roetopp er basert på roesnittar (betepulp) og blir ofte nemnt i samband med fettprosent i mjølka. Årsaka er at denne fordøyast meir langsamt i vomma enn Nor500

og Byggrøpp, og at den derfor tilfører både energi og fiber på ein skånsam måte til eit stressa vommiljø. Den er aktuell i kombinasjon med ungt beitegras/tidleg hausta gras saman med høg dose kraftfôr. Vomma får då betre vilkår. Men gjæringsmønsteret endrast i retning meir smørsyre, men det er berre unntaksvis at roesnittar faktisk aukar fettprosent i mjølka. I staden kan den hindre at pH fell unødig lågt.

Mengda umetta fett i kraftfôret til mjølkekyr er no redusert og erstatta med vombeskytta fett. Årsaka er den same som omtalt lenger oppe: Umetta fett, frå til dømes soyaolje og solsikkeolje, hemmar vommikrobane og mjølkefettsyntesen.

Maxammonbygg er ei interessant fullfôrråvare i dagens mjølkemarknad. Dette er valsa bygg med høgt ammoniakk nivå der pH er alkalisk (om lag 9). PBV er nøytral. Målingar av vom-pH både i norske og utanlandske forsøk viser meir stabil pH enn for vanleg valsa bygg. Dette talar for auka eddiksyregjæring. I praksis opplever mjølkebønder at fire-seks kilo Maxammonbygg i fullfôret aukar både fett- og proteinprosent samanlikna med propionsyrebehandla byggkross samt byggrøpp. ||

TopKalv Pluss for tidlegare opptak

Ein frisk kvigekalv som tek tidleg opp kraftfôr og som tåler sterk fôring legg grunnlaget for høgare mjølkeyting i 1. laktasjon. Oksekalven svarer med høgare tilvekst og kjøtfylde.

TopKalv Pluss er eit premium kalvefôr der vi har gjort mange nye grep for at dine kalvar skal oppnå dette.

12 besetningar testa fôret. Tilbakemeldingane er uvanleg positive.

Prøv du også!

Den unike «TopKalv Pluss» fåast i småsekk, storsekk og bulk.

Viktige eigenskaper:

- Ekstra god smak gir tidlegare opptak
- Nye lettfordøyelege protein-råvarer for auka tilvekst
- Pektinar og meir tungtløysleg stivelse gir gode magar
- Immunstimulerande tilsetningar reduserer faren for diarè og hoste

Godt gjort er bedre enn godt sagt!

FOR BESTILLING:
Tlf: 51 74 33 00
www.fiska.no

Fiskå Mølle
www.fiska.no

Justert Melketopp for auka fettprosent i mjølka

Kravet til vommiljø i Melketopp skjerpast gjennom seinka innhald av umetta fett. I staden vil fettet i større grad kome frå vombeskytta fett. Dette gir betre forhold for vom-mikrobane som skal fordøye grovfôret. Justeringa har dessutan gitt lågare kilopris på kraftfôret.

 Kjell-Rune Vik, Produksjef drøvtyggarfôr , Fiskå Mølle

 Fiskå Mølle

Årets store grovfôravling gir meir fiber (NDF) og vomfylde i rasjonane enn på fleire år. Saman med gunstigare fettsyreprofil i kraftfôret forventar vi at mange vil merke dette gjennom auka fettprosent i mjølka utover hausten.

Meieria har i 2019 auka betalinga for mjølkefett til åtte øre per tidel. Mjølkeprotein er også godt betalt med seks øre per tidel. Mjølkeproduksjonen skal samtidig gradvis justerast ned i tida som kjem. Fiskå Mølle svarar på dette med å tilpasse kraftfôrqualiteten på alle kraftfôr mynta på mjølkekyr, og tilpasse rådgjevinga slik at du gjer optimale val.

STOR KORN- OG GROVFÔRAVLING

Årets vellykka kornsesong ser ut for å gje stort tilfang av norsk korn til kraftfôr, og dermed lågare tollkvotar. Det er bra for kornbøndene at dei endeleg får ei skikkeleg avling som gir god økonomisk utteljing. Ei stor kornavling er også positivt for renomet til norsk landbruk som gir meir kortreiste kraftfôr- og bakerivarer.

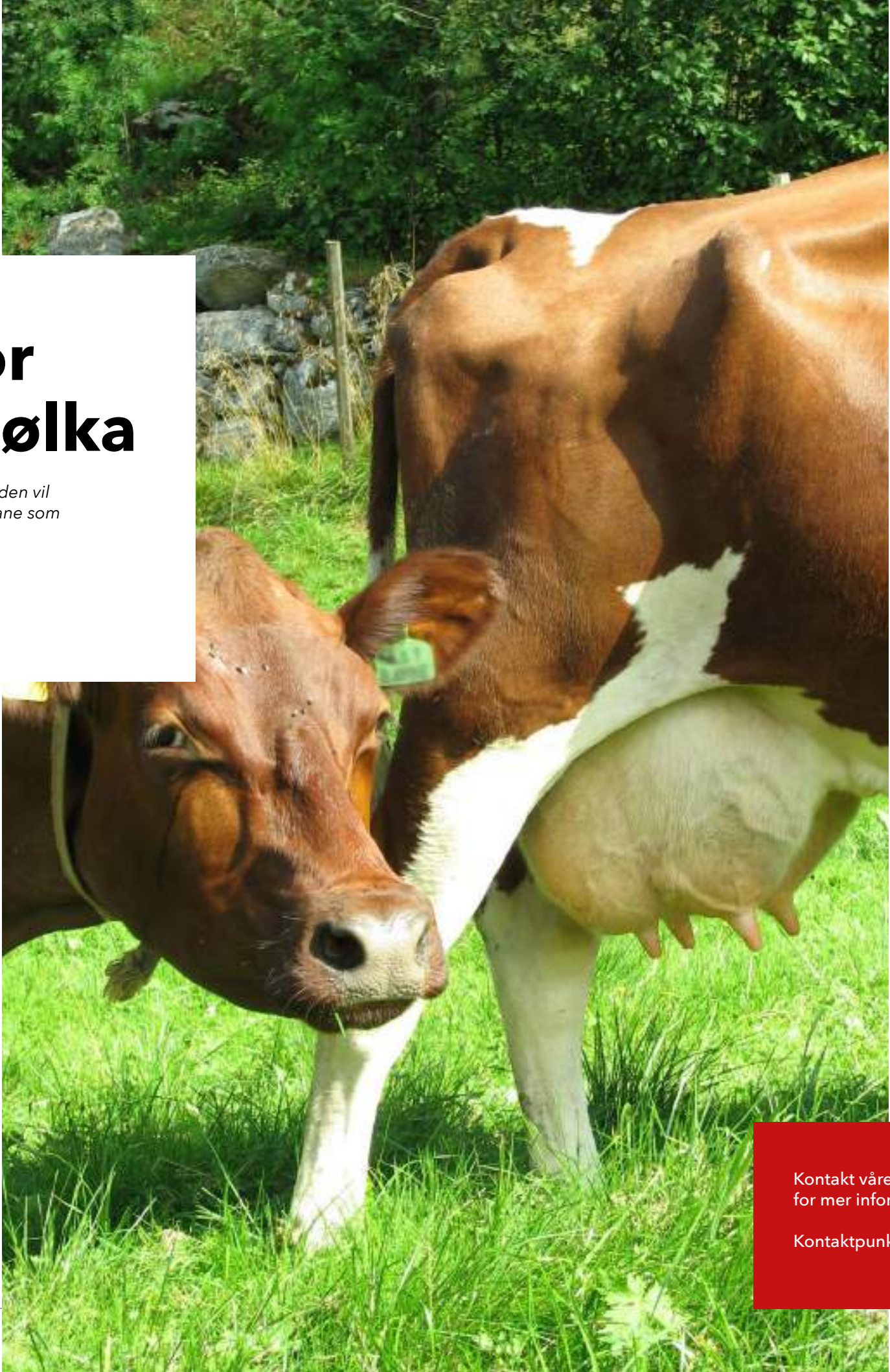
Dei fleste husdyrprodusentane har samtidig fått ei svær grovfôravling, også dette kjærekome etter to magre år. Mange kan dermed redusere

kraftfôr nivået eit hakk eller to for å auke mengda med kortreist grovfôr. Utfordringa er å gjere dette utan at mjølke- og slakteinntektene går ned. Her kan Melketopp spele ei viktig rolle.

OVERGONG TIL NYTT GROVFÔRÅR

Mange har opplevd at bruk av halm i rasjonane i vinter har gitt rekordhøg fettprosent i mjølka. Utfasing av kostbar halm vil erfaringsvis ofte føre til at fettprosent blir lågare. Dersom kraftfôret har vore TopLac, og mykje av surfôret i vinter var fiberfattig tredje slått, kan Melketopp vere eit godt alternativ i komande sesong då denne har meir fiber. Melketopp gir noko lågare mjølkeyting enn TopLac, men det treng ikkje vere ulønsamt dersom du likevel skal ned i produksjon. Det er trass alt slik at lågare mjølkeyting ofte betyr auka kjemisk innhald i mjølka (protein- og fett-prosent). I Melketopp har vi vektlagt vommiljøet hardare enn høg mjølkeyting. Godt vommiljø og nok fiber i rasjonen er viktig for høg fettprosent, god beinelse og god fruktbarheit.

Ein lågare kilopris på Melketopp er også interessant dersom ungdyr og slakteoksar får kraftfôr frå same tanken.

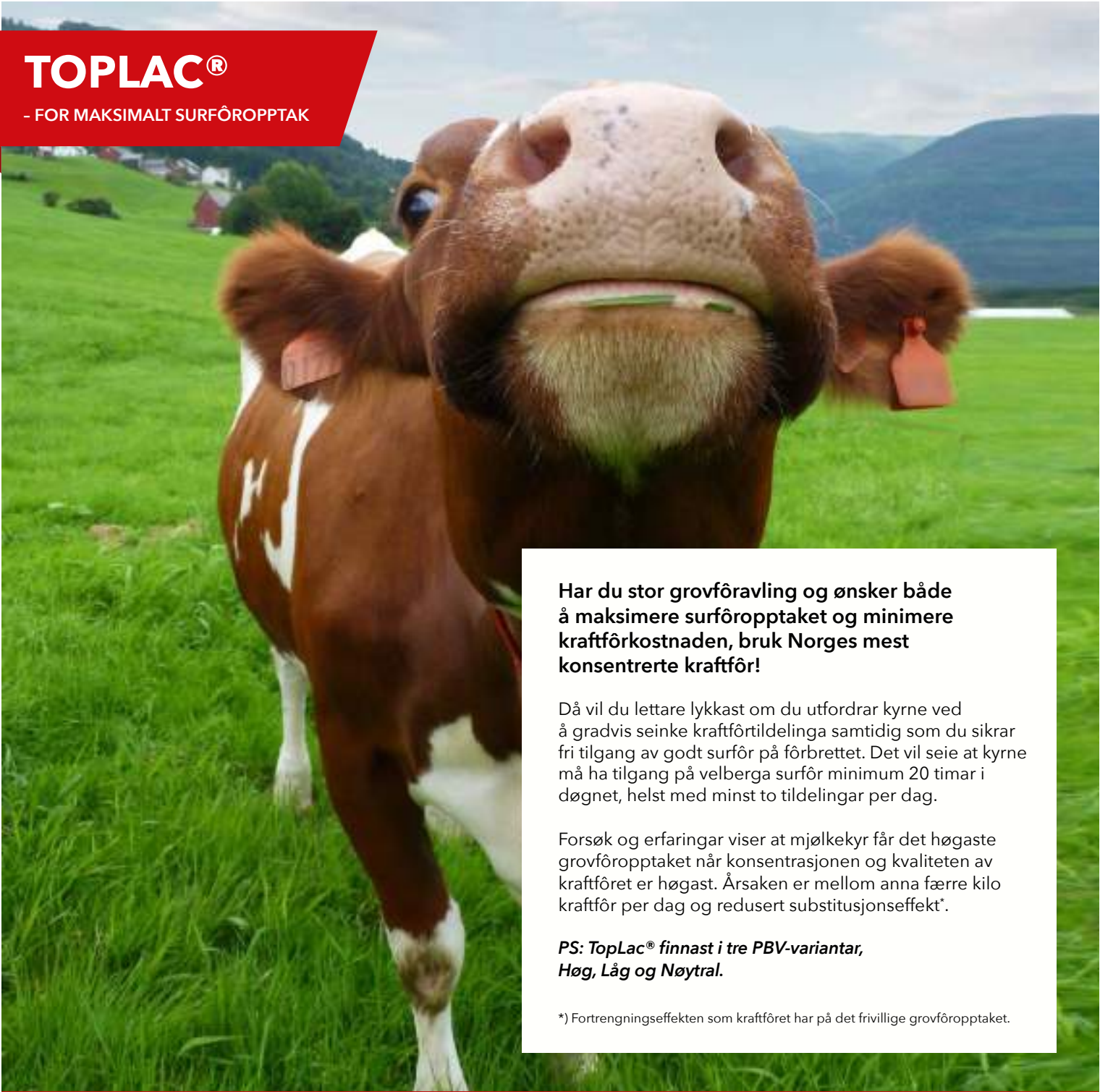
LITEN TILGANG PÅ ROESNITTAR

Redusert forbruk av kraftfôr og auka tilgang på norsk korn gir liten tilgang på importerte, fiberrike roesnittar (betefiber) til kraftfôret i sesongen vi no går inn i. For mjølkebønder med vellykka grovfôravling er ikkje dette noko problem, og vi trur dei fleste er i ein situasjon der behovet for fiberrike roesnittar er redusert. NDF skal no hentast frå surfôret. Kraftfôret som gjevast kan med fordel innehalde meir kornstivelse enn i fjor, berre ein passsar på å ha ein god føringsteknikk, jmfr. artikkelen «Slik aukar du fettprosent i mjølka».

Bønder med avling av fiberfattig raigras eller tidleg hausta blandingseng bør supplere rasjonen med halm eller anna fiberrikt grovfôr for å sikre god vomfunksjon. Også her kan Melketopp vere eit godt val i tillegg. ||

Kontakt våre rådgivere for mer informasjon om grovfôranalyser.

Kontaktpunkter finner du på www.fiska.no

TOPLAC®

- FOR MAKSIMALT SURFÔROPPTAK

Har du stor grovfôravling og ønsker både å maksimere surfôropptaket og minimere kraftfôrkostnaden, bruk Norges mest konsentrerte kraftfôr!

Då vil du lettare lykkast om du utfordrar kyrne ved å gradvis seinke kraftfôrtildelinga samtidig som du sikrar fri tilgang av godt surfôr på fôrbrettet. Det vil seie at kyrne må ha tilgang på velberga surfôr minimum 20 timar i døgnet, helst med minst to tildelingar per dag.

Forsøk og erfaringar viser at mjølkekyr får det høgaste grovfôropptaket når konsentrasjonen og kvaliteten av kraftfôret er høgast. Årsaken er mellom anna færre kilo kraftfôr per dag og redusert substitusjonseffekt*.

PS: TopLac® finnst i tre PBV-variantar, Høg, Låg og Nøytral.

*) Fortrengningseffekten som kraftfôret har på det frivillige grovfôropptaket.

FISKÅ MØLLE

Tlf. 51 74 33 00

FISKÅ MØLLE
ETNE

Tlf. 53 77 13 77

FISKÅ MØLLE
TRØNDELAG

Tlf. 73 85 90 60

FISKÅ MØLLE
FLISA

Tlf. 62 95 54 44

ØSTMØLLENE

Tlf. 69 81 49 40

Fiskå Mølle
www.fiska.no